

TOPIARIUS wydanie specjalne

XIX FORUM ARCHITEKTURY KRAJOBRAZU

WYDAWCA:

Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Biologiczno-Rolniczy
Zakład Architektury Krajobrazu
ul. Ćwiklińskiej 1A, 35-601 Rzeszów
serwis internetowy czasopisma: www.topiarius.ur.edu.pl
kontakt: topiarius.redakcja@ur.edu.pl

REDAKTOR NACZELNY:

dr hab. inż. arch. Piotr Patoczka, prof. UR

REDAKCJA:

dr inż. arch. kraj. Agata Gajdek, dr Piotr Kołodziejczyk
dr inż. arch. Anna Sołtysik, mgr inż. arch. kraj. Agnieszka Wójcik

RADA NAUKOWA:

prof. dr hab. inż. arch. Aleksander Böhm, prof. dr hab. inż. arch. Andrzej Kadłuczka
dr hab. inż. Zbigniew Czerniakowski, dr hab. inż. arch. Mykoła Bewz
dr hab. inż. arch. Piotr Patoczka

RECENZENCI TOMU:

dr hab. inż. Lech Lichołai, dr hab. Klaudia Stala

KOREKTA:

Ryszard Żelazny

TŁUMACZENIA STRESZCZEŃ:

autorzy tekstów

SKŁAD I PROJEKT OKŁADKI:

Anna Sołtysik, na okładce wykorzystano rysunek Piotra Patoczki

Czasopismo TOPIARIUS. Studia Krajobrazowe to recenzowane czasopismo naukowe, którego podstawową wersją jest wersja papierowa.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Czasopismo, ani żaden jego fragment, nie może być drukowane ani reprodukowane bez pisemnej zgody wydawcy.

All rights reserved. No part of this publication may be printed or reproduced without permission in writing from the publisher.

ISSN 2449-9595

WYDAWCA WYKONAWCZY:

Wydawnictwo AMELIA Aneta Siewiorek
ul. dr J. Tkaczowa 186, 36-040 Boguchwała
tel. 17 853 40 23, tel. komórkowy 600 232 402

www.wydawnictwoamelia.pl
<http://wydawnictwoamelia.pl/sklep/>
e-mail: wydawnictwoamelia@go2.pl

Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Biologiczno-Rolniczy
Zakład Architektury Krajobrazu

TOPIARIUS
Studia Krajobrazowe

Rzeszów 2016

SPIS TREŚCI

Piotr Patoczka <i>Od redakcji</i>	7
--------------------------------------	---

ARCHITEKTURA I KRAJOBRAZ

Małgorzata Mełges, Hubert Mełges <i>Wieże i sygnaturki kościelne jako dominanty i akcenty krajobrazowe. Zagadnienia ich ochrony, pielęgnacji i remontów</i>	11
--	----

Hubert Mełges <i>Szkodnictwo architektoniczne w krajobrazach wsi i małych miast na przykładzie Polski południowej</i>	23
--	----

Jan Łaś <i>Drewno w architekturze i krajobrazie Podhala</i>	33
--	----

MIASTO I KRAJOBRAZ

Anna Sołtysik <i>W poszukiwaniu współczesnej idei miasta. Potrzeby społeczne, potrzeby jednostki</i>	55
---	----

Michał Rut <i>Współczesne funkcje centrów miast na (wybranych) przykładach rewitalizacji terenów miejskich na Podkarpaciu</i>	69
--	----

Agata Gajdek, Aleksandra Wąsowicz-Duch, Anna Miarecka <i>Koncepcja utworzenia strefy rekreacji w Rzeszowie – aspekt kulturowy, krajobrazowy i społeczny</i>	83
--	----

KONCEPCJA UTWORZENIA STREFY REKREACJI W RZESZOWIE – ASPEKT KULTUROWY, KRAJOBRAZOWY I SPOŁECZNY¹

PROJECT OF RECREATIONAL AREA IN RZESZÓW – CULTURAL, SOCIAL
AND LANDSCAPE ASPECT

Agata Gajdek

Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Biologiczno-Rolniczy, Zakład Architektury Krajobrazu
gajdek@ur.edu.pl

Aleksandra Wąsowicz-Duch

Zarząd Zieleni Miejskiej w Rzeszowie

Anna Miarecka

Zarząd Zieleni Miejskiej w Rzeszowie

Artykuł odnosi się do kulturowego, krajobrazowego i społecznego wymiaru miejskich przestrzeni publicznych. Przytoczony został przykład Rzeszowa – podkarpackiego miasta wojewódzkiego, w którym podjęto inicjatywę utworzenia parku o szerokiej ofercie programowej. Prace projektowe poprzedzone zostały badaniami społecznymi pozwalającymi zidentyfikować realne potrzeby i oczekiwania przyszłych użytkowników parku.

Słowa kluczowe: krajobraz kulturowy, funkcje miasta, strefa rekreacji, zielen miejska, badania społeczne, partycypacja społeczna

The article describes the cultural, landscape and social aspects of urban public spaces. The author characterizes the example of Rzeszów, that is administrative capital (Podkarpacie Province) and largest city. The Board of Green Areas in Rzeszow took the initiative to create a park with a multi-program offer. Before design work, conducted social research. The results of the research made it possible to identify the needs and expectations of park users.

Keywords: cultural landscape, the functions of the town, area recreation, urban greenery, social studies, social participation

¹ Artykuł powstał w oparciu o *Analizę wyników badań w ramach projektu „Modernizacja ogrodów zoologicznych w Zamościu i Łucku oraz opracowanie koncepcji utworzenia strefy rekreacji w Rzeszowie w celu rozwoju transgranicznej kwalifikowanej turystyki przyrodniczej”*, wykonawcą badań była firma BD CENTER Sp. z o. o. z siedzibą w Rzeszowie, na zlecenie Zarządu Zieleni Miejskiej w Rzeszowie, rok wykonania badań: 2014.

Wprowadzenie

Krajobraz miejski jest krajobrazem kulturowym, przekształconym przez człowieka w wyniku rozwoju cywilizacyjnego. Jego definicję podaje ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami: *Krajobraz kulturowy to przestrzeń, historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze*. Dwie przenikające się miejskie rzeczywistości – kulturowa, przybierająca formę miejskiej zabudowy i systemów komunikacji oraz przyrodnicza, wyrażająca się w miejskich terenach zielonych, obszarach nadrzecznych i rezerwatowych – stanowią miejsce życia współczesnego człowieka.

Miasto jako miejsce zamieszkania, rozwoju, pracy i wypoczynku wielu jednostek ludzkich, spełnia liczne funkcje wpływające na jakość poszczególnych etapów życia. Najistotniejszymi zadaniami miasta są te związane z przemysłem, turystyką czy administracją. Przestrzeń miejska ma też swój wyraz kulturowy, zakorzeniony w procesach miastotwórczych, wyrażający się także we współczesnych inicjatywach związanych z szerzeniem kultury. W kulturową rolę miasta wpisują się przestrzenie publiczne, także parkowe, które jednocześnie stanowią przestrzeń wypoczynku i rekreacji mieszkańców i turystów.

Planowanie i tworzenie w miastach terenów parkowych, niezabudowanych przynosi wiele korzyści społecznych, ekonomicznych i ekologicznych, wśród których najistotniejsze, to (Wilkerson 2005: 2):

- a) ochrona ważnych obszarów i systemów naturalnych znajdujących się w granicach administracyjnych miasta;
- b) rozwój gospodarczy miasta – podwyższone wartości nieruchomości oraz rozwój turystyki i związany z tym wzrost atrakcyjności dla przedsiębiorców;
- c) każdy teren zieleni w mieście to korzyści dla zdrowia mieszkańców – neutralizacja zanieczyszczeń i ich negatywnych oddziaływań na środowisko i człowieka;
- d) możliwość zapobiegania przestępczości wśród młodzieży poprzez realizację różnorodnych programów (sportowych, kulturalnych, profilaktycznych);
- e) przestrzeń integracji społecznej, także międzypokoleniowej.

Rzeszów to miasto, które szczególnie w ostatnich latach charakteryzuje się dynamicznym rozwojem. Naczelne hasło tego ośrodka miejskiego *Rzeszów – miasto innowacji* ma swoje odzwierciedlenie w działaniach na rzecz poprawy sytuacji wizerunkowej (estetyka miasta), gospodarczej, przestrzennej (zwiększanie powierzchni miasta) i kulturowej. Ważnym elementem rzeszowskich przestrzeni publicznych stała zielen miejska – parkowa i towarzysząca ciągom komunikacyjnym. W ideę miasta innowacyjnego wpisuje się propozycja utworzenia tzw. strefy rekreacji z elementami ogrodu zoologicznego, która stanowi poszerzenie oferty miasta w zakresie kultury i rekreacji publicznej. Przedsięwzięcie to posiada także charakter społeczny, oparty na współpracy z mieszkańcami i turystami Rzeszowa.

Rzeszów – regionalne centrum kultury

Kulturowa funkcja miasta wyraża się w jego przestrzeniach publicznych, charakteryzujących się znacznymi wartościami dziedzictwa kulturowego lub posiadającymi wysokie walory kultury współczesnej. Stanowiąc je mogą pojedyncze obiekty, ich zespoły oraz wnętrza architektoniczno-krajobrazowe (place, ulice). Przestrzenie te stanowią wartość kulturową samą w sobie lub stwarzają możliwość kreowania i organizowania wydarzeń kulturalnych

(Pazder 2008: 24). Ofertę kulturową miasta tworzy sieć zróżnicowanych podmiotów, współdziałających ze sobą i wzajemnie uzupełniających swoją działalność – jedne z nich są instytucjami kultury w ścisłym tego znaczeniu (np. muzea, galerie, teatry), inne posiadają charakter edukacyjny lub informacyjny (telewizja, radio, lokalna prasa).

Ze względu na swoje położenie geograficzne, dzieje powstania i rozwoju Rzeszowa zawierają w sobie liczne wątki charakterystyczne dla terenów kulturowego pogranicza. Wczesne etapy jego historii określał styk kultur – łacińskiej i wschodniosłowiańskiej, natomiast w późniejszym okresie, znaczący wpływ na jego losy wywarła społeczność i kultura żydowska. Prawa miejskie przyznane zostały w połowie XIV stulecia (1354 r.), kiedy Rzeszów był miastem magnackim (należącym kolejno do Ligęzów, następnie do Lubomirskich) i rozwijał się w cieniu większych ośrodków Południa Polski – Krakowa, Tarnowa i Przemyśla. Pośrednim tego świadectwem jest stosunkowo skromna substancja zabytkowa miasta. W Rzeszowie nie ma obiektów historycznych, których rozmiary czy walory architektoniczne mogłyby dorównać choćby przemyskim zabytkom. Miasto posiada jednak szereg skromniejszych, lecz wartościowych budynków historycznych, wśród których najważniejszymi są: kościół famy pochodzący z XIV wieku, najstarszy w Rzeszowie; XIX-wieczny ratusz (obecnie siedziba władz miejskich); zamek Lubomirskich pochodzący z XVII wieku (aktualnie siedziba Sądu Okręgowego); barokowy pałacyk Lubomirskich (XVIII w.); kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i klasztor oo. Bernardynów (XVII w.); kościół pw. Świętego Krzyża wraz z dawnym kompleksem klasztornym oo. Pijarów; piwnice rzeszowskie oraz dwie synagogi (staromiejska i podmiejska).

Rzeszów jest miejscem cyklicznie organizowanych imprez kulturalnych o znaczeniu ponadlokalnym (np. Światowy Festiwal Polonijnych Zespołów Folklorystycznych czy Rzeszowskie Spotkania Teatralne) i lokalnym (np. Święto Paniagi, Dzień Odkrywców – Interaktywny Piknik Wiedzy czy Extreme Day).

W 2008 roku opracowana została *Strategia Marki Rzeszów na lata 2009-2013*² zawierająca m.in. wskaźnikową analizę potencjału turystycznego i kulturowego, przeprowadzoną dla trzech wybranych miast, tj. Rzeszowa, Lublina i Kielc. Przeprowadzone badania pokazują pozycję miasta na tle kulturalnych centrów Polski. Potencjał turystyczny mierzony był wysokością wydatków na kulturę i dziedzictwo narodowe w relacji do liczby mieszkańców, a także liczbą muzeów, miejsc oferowanych w obiektach zbiorowego zakwaterowania i liczbą udzielonych noclegów, liczbą atrakcji turystycznych rozumianych jako zabytki ujęte w rejestrze zabytków, jak i zabytki wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO, a także pomniki kultury. Natomiast potencjał kulturalny mierzony był liczbą instytucji kultury i wybranych inicjatyw kulturalnych w relacji do liczby mieszkańców badanych miast. Syntetyczna analiza opisanych wartości w odniesieniu do trzech ośrodków, w każdym z badanych wymiarów (turystyczny i kulturalny) umieściła Rzeszów na ostatnim miejscu. Różnice punktowe były nieznaczne: Rzeszów – 97 pkt., Lublin – 101 pkt., Kielce – 102 pkt. Kielce i Lublin dystansują Rzeszów pod względem liczby pomników historii, liczby zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO oraz funkcjonujących teatrów samorządowych. Z kolei inne wskaźniki, odnoszące się do liczby bibliotek, muzeów, wydarzeń kulturalnych czy instytucji muzycznych, wyraźnie promują Rzeszów. Przeprowadzona analiza wskaźnikowa pokazała, że stolica Podkarpacia jest miastem, które posiada najwięcej atutów i szans rozwojowych w zakresie potencjału turystycznego i kulturowego.

² *Strategia Marki Rzeszów na lata 2009-2013 oraz Program Promocji Miasta Rzeszowa na lata 2009-2013*, Rzeszów, 28 listopada 2008 r., serwis informacyjny UM Rzeszowa www.rzeszow.pl/file/2591/ dostęp dn. 1.04.2016

Rzeszowskie miejsca rekreacji i tereny zielone

Wiele współczesnych miast europejskich boryka się z problemem zanikających terenów zielonych, których powierzchnia wciąż zmniejsza się na rzecz obszarów intensywnie za-inwestowanych. Taka sytuacja zmusza do podejmowania działań przeciwstawiających się tej negatywnej tendencji, spośród których najistotniejszymi są m.in. rewitalizacja historycznych założeń publicznych, powstawanie nowych realizacji na terenach zaniedbanych i przekształcanie miejskich peryferii w tereny rekreacyjne, parkowe (Pluta 2010: 130). Miejskie tereny zieleni stanowią istotny element systemu przestrzeni publicznych miasta. Parki i skwery, podobnie jak place i ulice, są nieodłącznym i niezbędnym wyposażeniem każdego miasta, służącym jako ogólnodostępne miejsca dla zebrania, szeroko pojętej rekreacji czy innych form aktywności mieszkańców miasta (Sutkowska 2006: 186).

Rzeszów wciąż jest miastem „zielonym”, posiadającym liczne walory przyrodnicze. W granicach miasta znajduje się ponad 1000 ha terenów zielonych, obejmujących m.in. parki, zieleńce, skwery, ogródki działkowe oraz obszar nad Zalewem.

Miejski system zieleni w Rzeszowie tworzą funkcjonujące w nim parki miejskie: Park Kultury i Wypoczynku z Olszynkami (wzdłuż lewego brzegu Wisłoka), Ogród Miejski im. Solidarności (pochodzący z XVIII wieku), Park Jedności Polonii z Macierzą, Park im. Władysława Szafera na osiedlu Słocina (XIX w., pow. 6 ha), park Jędrzejewiczów przy ul. Rycerskiej (XIX-wieczny), Park Papieski (prace nad stworzeniem tego parku prowadzone były od 2005 roku), Park Sybiraków, Park Inwalidów Wojennych, Park Aktywnego Wypoczynku, Park Kmity, Park na osiedlu Miłocin, Park bł. Karoliny Kózki. Ważnym miejscem wypoczynku mieszkańców Rzeszowa jest także rezerwat przyrody Lisia Góra. Rezerwat ten zajmuje powierzchnię ponad 8 ha. Charakterystyczne wzniesienie znajduje się w zakolu rzeki Wisłok. Najcenniejszym elementem tego obszaru są okazałe dęby szypułkowe z imponującymi okazami, stanowiące pozostałość istniejącej niegdyś w tym miejscu dąbrowy świetlistej. Park w całości objęty jest ochroną. Na obszarze Lisiej Góry znajdują się liczne pomniki przyrody. Jest to siódmy punkt ścieżki przyrodniczej im. Władysława Szafera.

Ponadto do terenów zielonych Rzeszowa można także zaliczyć ogrody i aleje, a wśród nich: Ogrody Bernardyńskie, Biały Ogród, ogród polisensoryczny przy siedzibie Zespołu Szkół Specjalnych im. UNICEF, skwer im. Cichociemnych, Aleję Pod Kasztanami i deptak 3-go Maja.

Spora liczba miejskich parków i zieleńców cieszy się dużym zainteresowaniem mieszkańców Rzeszowa. Trzeba jednak zauważyć, że wymienione założenia stanowią stosunkowo niewielkie obszarowo tereny – większość rzeszowskich parków nie przekracza powierzchni 10 ha. Największy z nich – Park Myśli Papieskiej – zajmujący powierzchnię 17 ha jest założeniem nowoutworzonym, nieposiadającym wysokiego drzewostanu. Powoduje to pewien niedosyt terenów parkowych o rozbudowanej ofercie programowej, umożliwiającej zarówno aktywny, jak i bierny odpoczynek całych (także wielopokoleniowych) rodzin.

Koncepcja parku – odpowiedź na potrzeby mieszkańców

W 2013 roku, w Rzeszowie podjęto inicjatywę utworzenia wielkoobszarowego terenu parkowego zawierającego szeroką ofertę programową, dedykowaną osobom w różnym wieku. Na realizację tego przedsięwzięcia przeznaczono obszar o powierzchni ok. 16,8 ha, położony na stoku Pogorza Dynowskiego, na południe od osiedli Zimowit i Zalesie.

Stworzenie koncepcji projektowej poprzedzono badaniami społecznymi w celu zapoznania się z oczekiwaniami i propozycjami mieszkańców i turystów Rzeszowa. Otwieranie się na opinie społeczną i włączanie nieprofesjonalistów w proces realizacji przedsięwzięć przestrzennych jest fundamentalną zasadą partycypacji społecznej odnoszącej się do zagadnień krajobrazowych (Pawłowska 2010: 617). Wszelkie inicjatywy współdziałania na płaszczyźnie kreowania przestrzeni publicznych, ogólnodostępnych realizują fundamentalne zasady demokracji opartej na idei społeczeństwa obywatelskiego (Pawłowska 2010: 619).

Ponadto w trakcie analizy danych zastanych (ang. desk research), wykorzystano m.in. główne zapisy projektu „Modernizacja ogrodów zoologicznych w Zamościu i Łucku oraz opracowanie koncepcji utworzenia strefy rekreacji w Rzeszowie w celu rozwoju transgranicznej turystyki przyrodniczej”; „Strategię Marki Rzeszów na lata 2009-2013”, „Program Promocji Miasta Rzeszowa na lata 2009-2013”, diagnozę dla potrzeb opracowania „Strategii Rozwoju Kultury Miasta Rzeszowa” i kilkadziesiąt źródeł internetowych (Gajdek, Wąsowicz-Duch, Miarecka 2015: 116).

Zagadnienia, które podejmowane były w trakcie badań dotyczyły opinii (turystów, mieszkańców i ekspertów) na temat obecnej oferty miasta w zakresie miejsc o znaczeniu kulturowym i tych umożliwiających szeroko pojętą rekreację. Ponadto starano się zapoznać z oczekiwaniami i pomysłami społeczeństwa wobec idei utworzenia rozległego parku miejskiego. Według badanych mieszkańców i turystów, o atrakcyjności Rzeszowa decyduje przede wszystkim jego estetyka (podkreślano tu rolę rzeszowskiej zieleni) oraz funkcjonujące miejsca spotkań, takie jak restauracje, kawiarnie i puby. Badane grupy społeczne wskazywały, że populamość miasta mogłaby wzrosnąć, dzięki utworzeniu na jego terenie aquaparku, ogrodu zoologicznego lub organizowaniu znaczących, cyklicznych imprez sportowych. Wśród pomysłów na zwiększenie atrakcyjności Rzeszowa były także, m.in.: trasy biegowe, narciarskie i zjazdowe, miejsca piknikowe, elementy ogrodu botanicznego, ogrodu zoologicznego, park nauki oraz place zabaw.

W rzeszowskich badaniach posłużono się zarówno badaniami ilościowymi, jak i jakościowymi (tab. 1).

Zebrałe propozycje podzielone zostały na cztery grupy. Pierwsza z nich związana jest z rekreacją czynną i zawiera m.in.: innowacyjne place zabaw dla małych i starszych dzieci, plac zabaw dla dzieci niepełnosprawnych, tory saneczkowe, biegowe, narciarskie i zjazdowe, ścianka wspinaczkowa na wolnym powietrzu i trasy nordic walking. Druga kategoria odnosi się do nauki i rozrywki intelektualnej, mieszczą się w niej takie elementy, jak np.: stymulator lotów, tematyczne place zabaw (odnoszące się do fizyki, ekologii czy geologii) oraz szachy ziemne. Trzeci wariant, związany z botaniką, odpowiada potrzebom przebywania wśród zieleni i poznawania świata roślin, a zwłaszcza tych storczykowatych, kwiatowych i egzotycznych. Ostatnia grupa oczekiwań wskazuje na elementy ogrodu zoologicznego, w którym mogłyby się znaleźć zwierzęta jeleniowate, małpy, ptaki i motylarnia. Wyodrębnienie czterech zespołów zróżnicowanych tematycznie, wskazało cztery kategorie potencjalnych odbiorców zaproponowanych atrakcji na terenie planowanego parku.

Rozpoczynając opisane pokrótce badania społeczne w Rzeszowie, określono nadrzędny ich cel: ocena trafności planowanej strefy rekreacji z elementami ogrodu zoologicznego. Zdecydowana większość zbadanych osób, reprezentujących zarówno mieszkańców Rzeszowa, jak i turystów, potwierdziła słuszność podjętej inicjatywy utworzenia nowego parku – terenu zieleni publicznej o szerokiej ofercie programowej, dostosowanej do różnorodnych potrzeb rekreacyjnych różnych grup wiekowych jej przyszłych użytkowników.

Tab. 1.

Techniki badań społecznych, przeprowadzone w Rzeszowie w ramach realizacji projektu strefy rekreacji, oprac. A. Gajdek

	Rodzaj badania	Grupa badanych	Ilość zbadanych	Próba
Badania ilościowe	PAPI (ang. <i>Paper & Pen Personal Interview</i>)	mieszkańcy Rzeszowa	520 osób	losowo-warstwowo-proporcjonalna
	CATI (ang. <i>Computer Assisted Telephone Interview</i>)	mieszkańcy Rzeszowa	780 osób	losowo-warstwowo-proporcjonalna
	PAPI (ang. <i>Paper & Pen Personal Interview</i>)	turyści Rzeszowa	50 osób	celowa
Badania jakościowe	IDI (ang. <i>Individual In-depth Interview</i>)	eksperti: inwestorzy, przedstawiciele grup społecznych i uczelni wyższych	15 osób	celowa
	FGI (ang. <i>Focus Group Interview</i>)	mieszkańcy Rzeszowa	45 osób (3 grupy)	celowa
Konsultacje społeczne	wstęp wolny			
Konsultacje z ekspertami		eksperti: inwestorzy, przedstawiciele grup społecznych i uczelni wyższych	30 osób	celowa

Najważniejsze elementy projektu

Odpowiedzią na wszystkie zebrane w trakcie badań głosy, stała się koncepcja projektowa strefy rekreacji z elementami zoo w Rzeszowie (ryc. 1). Opracowana propozycja projektowa uwzględnia takie czynniki jak komponent intelektualny, uwarunkowania krajobrazowe, funkcjonalne i technologiczne, a także promocja miasta i regionu (Gajdek, Wąsowicz-Duch, Miarecka 2015: 120). Całość założenia podzielona została na

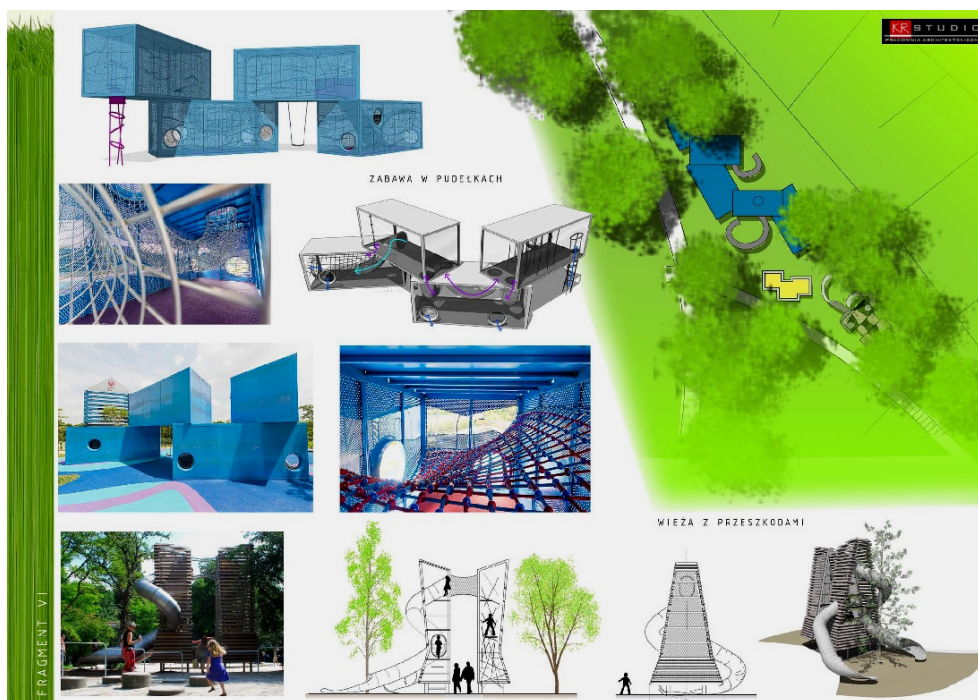
osiem stref odpowiadających różnym formom biernego i aktywnego wypoczynku w otoczeniu zieleni miejskiej.

Ryc. 1.
Konceptcja całego parku [za:] *Konceptcja strefy rekreacji wraz z częścią o charakterze ogrodu zoologicznego*

Pierwsza część, tzw. strefa wejściowo-edukacyjna poprzedzona została rozległym zespołem parkingowym przeznaczonym dla samochodów osobowych i autokarów. Na tym terenie umieszczono także pierwszy przystanek kolejki turystycznej, której trasa obiega cały teren objęty opracowaniem projektowym. W samej części wejściowej zaplanowano pierwszy plac zabaw o charakterze integracyjnym, umożliwiający wspólną zabawę dzieci w pełni sprawnych ruchowo i dzieci poruszających się na wózkach inwalidzkich (ryc. 2). Ta część parku wyposażona została w dwa obiekty kubaturowe. Pierwszy z nich – budynek informacji – poza standardowym przeznaczeniem (obsługa, ochrona, informacja, sanitariaty), wyposażony został w miejsce wypożyczenia rowerów, rolek i kijków do nordic walking. Drugi obiekt to tzw. „Park Nauki”, który umożliwi zgłębianie przede wszystkim tajemnic lotnictwa (z którego znany jest Rzeszów). Forma architektoniczna tego budynku (zielony dach, umiejscowienie w skarpi) pozwala wtopić go w najbliższe otoczenie.

Ze strefą wejściową sąsiaduje część zabaw edukacyjno-eksperymentalnych związanych z zagadnieniami fizyki, takimi jak akustyka, optyka, mechanika itp. Kompozycja tego fragmentu parku stworzona została z systemu drewnianych podestów, na których umieszczono różnorakie urządzenia pozwalające przez zabawę zapoznać się z tajemnicami świata nauki. Strefa ta położona została ok. 2,5 m powyżej placu parkingowego, co umożliwi wykorzystanie widoku na panoramę miasta do wykonywania niektórych doświadczeń związanych chociażby z optyką.

Ryc. 2.

Jeden z planowanych placów zabaw [za:] *Konceptcja strefy rekreacji wraz z częścią o charakterze ogrodu zoologicznego*

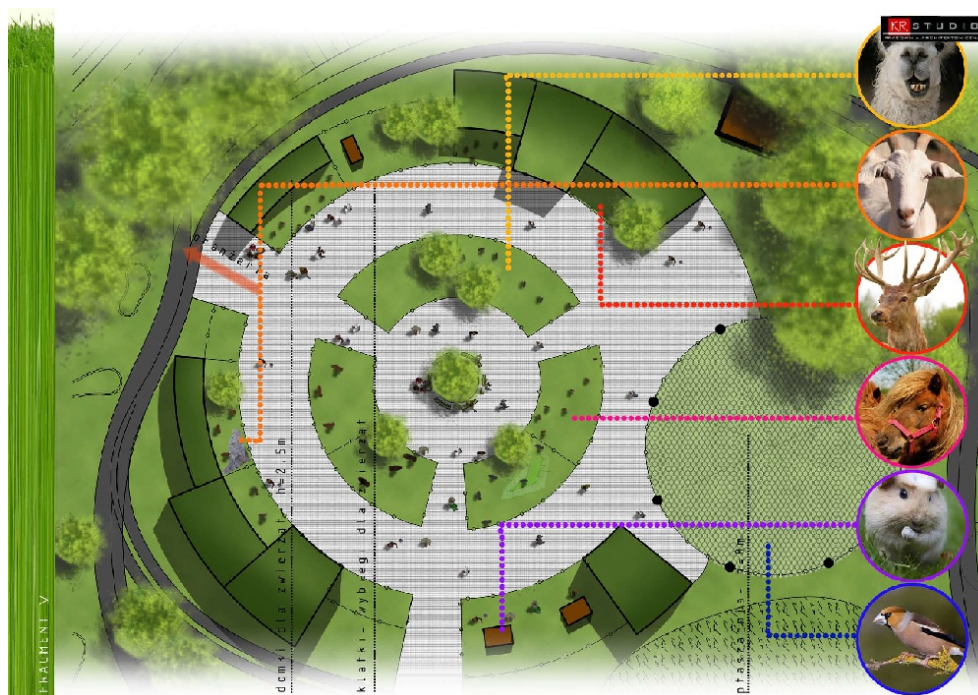
Następny element opisywanego założenia to strefa ruchu. Wyposażona została w urządzenia tzw. „zielonej siłowni” umożliwiające wykonywanie ćwiczeń na świeżym powietrzu. Także młodzi – młodzież i dzieci – mogą w tej części podjąć aktywność fizyczną na umieszczonych tu ściankach wspinaczkowych i placach zabaw.

Kolejna strefa odpowiada na oczekiwania związane z potrzebą utworzenia ogrodu botanicznego. Nieprzypadkowo część ta zlokalizowana została w pobliżu Wydziału Biologiczno-Rolniczego Uniwersytetu Rzeszowskiego, którego pracownicy będą mogli włączyć się w proces powstawania tego ogrodu i przestrzeń tę wykorzystywać do prowadzenia badań naukowych. Strefa ogrodu botanicznego podzielona została na trzy mniejsze części: oranżerię z motylarnią, ścieżki zdrowia oraz kolekcję roślin (przede wszystkim rodzime gatunki krzewów i kwiatów jednorocznych oraz wieloletnich).

Z ogrodem botanicznym sąsiaduje strefa ogrodu zoologicznego (ryc. 3). Kompozycja tej części ma pierścieniowe ułożenie umożliwiające oglądanie zwierząt z wszystkich stron. W obrębie tego mini zoo zaplanowano kilka niewysokich obiektów kubaturowych – wszystkie pokryte zielonymi dachami, przeznaczone dla zwierząt i ich obsługi. W ogrodzie umieszczono tylko te gatunki zwierząt i ptaków, które mogą żyć w polskich warunkach klimatycznych.

Na wschód od mini zoo zaproponowana została strefa gier i zabaw przeznaczona dla młodzieży i osób dorosłych. Umieszczono w niej „terenowe” plansze do gry w chińczyka, szachy, boisko do buł, stoliki do szachów oraz tenisa ziemnego. To w tej części zaprojektowano także dużych rozmiarów ściankę wspinaczkową wykonaną w technologii żelbetowej, a imitującą naturalne skały. Obiekt ten został wkomponowany w natural-

ne nachylenie terenu. Po przeciwnej stronie ulicy zorganizowano nieckowy tor saneczkowy, którego łączna długość wynosi ok. 550 m.

Ryc. 3. Strefa ogrodu zoologicznego [za:] *Koncepcja strefy rekreacji wraz z częścią o charakterze ogrodu zoologicznego*

Oferta programowa parku zawiera także atrakcje zimowe – liczne szlaki, które można pokonywać zimą oraz trzy narciarskie trasy zjazdowe z wyciągami orczykowymi oraz wyciąg taśmowy. Budynek przeznaczony do obsługi wyciągów jest jednocześnie punktem widokowym, z którego rozpościera się widok na całą panoramę parku oraz najbliższą okolicę.

Ostatnia część to strefa wypoczynku biernego wyposażona w łąkę piknikową, pole do mini golfa i niewielki plac zabaw dla dzieci poniżej 5 lat. Tu także umieszczono wystawę miniaturowych zabytków województwa podkarpackiego i zadaszone altanki piknikowe – miejsce spotkań rodzinnych i koleżeńskich.

Wszystkie wymienione i pokrótce opisane strefy parku połączone zostały ze sobą licznymi alejkami, ścieżkami rowerowymi i placami (ryc. 4). Całość można okrążyć kolejką turystyczną. Wszystkie miejsca starano się udostępnić dla niepełnosprawnych m.in. poprzez planowanie elementów ułatwiających im swobodne przemieszczanie się po parku (pochylnie, właściwa szerokość ciągów pieszych). W trakcie planowania poszczególnych atrakcji starano się brać pod uwagę naturalne ukształtowanie i pokrycie terenu, dostosowując do niego rozwiązania projektowe i uwydatniając krajobrazowe walory obszaru przeznaczonego pod inwestycję. Cała koncepcja jest formą odpowiedzi na wszelkie sugestie i propozycje zbadanych mieszkańców Rzeszowa i turystów.

Ryc. 4.
Widok z lotu ptaka na park [za:] *Konceptja strefy rekreacji wraz z częścią o charakterze ogrodu zoologicznego*

Podsumowanie

Przestrzeń miejska jest dobrem wspólnym, miejscem odbywania się wydarzeń kulturowych, wypoczynku i rekreacji. Ilość i jakość dostępnych przestrzeni publicznych, umożliwiających mieszkańcom i turystom zaspokajanie potrzeb związanych z udziałem w wydarzeniach sportowych, rozrywkowych i kulturowych, a także umożliwiających różnorodny odpoczynek w miejscu zamieszkania, stanowi kryterium decydujące o atrakcyjności danego miasta.

Rzeszów jest miastem odgrywającym znaczącą rolę dla rozwoju kulturowego tej części kraju. Działania inwestycyjne podejmowane przez gospodarzy miasta zmierzają do podnoszenia atrakcyjności różnorodnych aspektów tego ośrodka. Przyjęta ścieżka rozwoju, kładąca szczególny nacisk na innowacyjność i nowoczesność, determinuje podejmowane działania inwestycyjne i rozwojowe. Ma to swoje odniesienie także w opisanej koncepcji strefy rekreacji z elementami ogrodu zoologicznego, której oferta programowa zawiera szeroki wachlarz możliwości rekreacyjnych, edukacyjnych i kulturowych. Innowacyjne stało się także samo podejście do realizacji zamierzonego zadania, które urzeczywistniło się w postaci przeprowadzonych, rozbudowanych badań społecznych, które nakreśliły główne kierunki planowanej inwestycji. W ten sposób w zamierzonej koncepcji zawarły się trzy istotne aspekty miejskich przestrzeni publicznych: kulturowy (wysokie wartości współczesne, organizacja wydarzeń kulturowych), krajobrazowy (krajobraz harmonijny, kulturowy, zielen miejska) i społeczny (współdecydowanie o przestrzeni publicznej, integracja społeczna).

Bibliografia:

- Pawłowska K. (red.) 2010. *Zanim wybuchnie konflikt. Idea i metody partycypacji społecznej w ochronie i kształtowaniu przestrzeni*, t. A. Kraków.
- Pazder D. 2008. *Rola przestrzeni kulturowych w kreacji współczesnego śródmieścia* [w:] *Czasopismo techniczne*. Z. 4-A/2008. Kraków.
- Pluta K. 2010. *Zielone przestrzenie publiczne w europejskim miejskim środowisku zamieszkania* [w:] *Czasopismo techniczne*. Z. 3-A/2010. Kraków.
- *Strategia Marki Rzeszów na lata 2009-2013 oraz Program Promocji Miasta Rzeszowa na lata 2009-2013*, Rzeszów, 28 listopada 2008 r., serwis informacyjny UM Rzeszowa www.rzeszow.pl/file/2591 dostęp dn. 1.04.2016.
- Sutkowska E. 2006. *Współczesny kształt i znaczenie zieleni miejskiej jako zielonej przestrzeni publicznej w strukturze miasta – przestrzeń dla kreacji* [w:] *Teka Kom. Arch. i Urb. Stud. Krajobr.* Lublin.
- Wilkerson J. 2005. *Planning for Parks, Recreation, and Open Space in Your Community*. Washington.

Każdy może grać na naszych instrumentach

Nasze instrumenty zapraszają do gry na świeżym powietrzu zarówno dorosłych jak i dzieci. Instrumenty są tak strojone, że wytwarzane dźwięki zawsze świetnie brzmią. Urządzenia aktywizują również osoby mniej sprawne. Mogą uatrakcyjnić plac zabaw, jak również stanowić oddzielne miejsce integracji i wspólnej zabawy. Instrumenty zostały zaprojektowane do użytku bez nadzoru, na zewnątrz; są stabilne, trwałe i odporne. Idealnie komponują się w parkach i na placach.

www.educarium-placezabaw.com.pl

educarium spółka z o.o. • Grunwaldzka 207 • 85-451 Bydgoszcz
telefon 52 / 324 78 40, 52 / 324 78 00, placezabaw@educarium.pl